
***Измененията в средата за сигурност
и прилаганите нови форми, методи
и средства за противоборство.
Хибридна война***

Илиан Алипиев

Институт по информационни и комуникационни технологии – БАН
секция “Информационни технологии в сигурността”

www.IT4Sec.org

София, юни 2015 г.

Илиан Алипиев, Измененията в средата за сигурност и прилаганите нови форми, методи и средства за противоборство. Хибридна война, *IT4Sec Reports* 118 (София, Институт по информационни и комуникационни технологии, март 2015 г.), <http://dx.doi.org/10.11610/it4sec.0118>

IT4SecReports 118 „Измененията в средата за сигурност и прилаганите нови форми, методи и средства за противоборство. Хибридна война“ Предмет на този материал са новите форми, методи, способности, сили и средства, характера, както и инструментариума, използван в действията за постигане на междинните и крайни цели на противоборството характеризирани като „хибридна война“. В отделен раздел е акцентирано и върху анти-кризисните мерки/контрамерки срещу хибридни действия, благоприятните условия и фактори както и тяхното администриране.

IT4Sec Reports 118 „Changes in the Security Environment and the Forms, Methods and Means of Conflict: Hybrid War“ This report examines new forms, methods, forces, and capabilities, as well as the instruments used in the achievement of interim objectives and the end state in conflicts designated as “Hybrid War”. The focus of one of the sections is on anti-crisis measures (countermeasures to hybrid activities), the favourable conditions and facilitating factors, as well as their administration.

Илиан Алипиев в момента работи в БАН – ИИКТ – Център по мениджмънт на сигурността и отбраната, бивш началник на Отдел „Военно контраразузнаване“ в ръководството на Служба „Сигурност – ВП и ВКР“ – МО, член на Алумни на Джордж Маршал център. С придобит опит в областта на управлението на сигурността на въоръжените сили и страната. Прилежава квалификация и образователен ценз в областта на военни, командно-щабни и специалности в областта на специалните служби.

Редакционен съвет

Председател: акад. Кирил Боянов

Редактори: д-р Стоян Аврамов, доц. Венелин Георгиев, доц. Величка Милина, доц. Златогор Минчев, доц. Георги Павлов, проф. Тодор Тагарев, доц. Велизар Шаламанов

Отговорен редактор: Наталия Иванова

© Илиан Алипиев, 2015 г.

ISSN 1314-5614

Студената война завърши и изпълни своето предназначение - светът се промени. Падането на Берлинската стена, разпадът на СССР и на Югославия по пътя на горещата война, промените в Източна Европа, разширението на НАТО и ЕС, ударите от 11. 09. и ответните отговори, цветните революции, увеличаването на населението, намаляването на природните и енергийните ресурси, новият бежански поток и др. създадоха предпоставки за последващи промени и нови цивилизационни избори в Света.

Видно е, че се натрупват събития и, че предстоят промени, които неминуемо ще доведат до още по-дълбоки изменения в средата за сигурност и до прилагането на нови форми, методи и средства за противоборство и доминиране. Създава се нова ситуация, при която Студената война е изчерпала своите възможности като форма на противоборство, а Стария световен ред вече не удовлетворява световните и регионални сили както и новопоявилите се фактори.

Предмет на този анализ ще бъдат новите форми, методи и способности, сили и средства, характерът, както и целия инструментариум, използван в действията за постигане на междинните и крайните цели на това противоборство. То е минало през различни исторически етапи и е наричано с различни термини. В миналото, по времето на Студената война, подобни действия са се провеждали основно от специалните служби /СС/, наричани „остри“ или „активни мероприятия“, но са били ограничени по своя характер и обхват от възпиращото блоково и ядрено противостоене.

Какво предстои и какво може да се очаква в близкото бъдеще? Вероятно предстоят сблъсъци между държавите и блоковете, характеризиращи се с взаимни умишлени действия за сричане на икономическия, финансовия, технически, ресурсен и военен потенциал, както и действия, насочени за отслабване влиянието на противника в регионален и международен мащаб. Крайният и последен вариант на противоборство би стигнал и до гореща война между страните. Между крайната форма на въздействие /гореща война/ и началната, има множество други форми, методи, способности, сили и средства за постигане на целите.

Такива действия на съвременното противоборство между държавите и съюзите приемам за удачно да се наричат **„хибридна война“ /ХВ/**, тъй като този термин най-пълно определя характера, съдържанието, методите, формите, способите, силите и средствата на специфичните въздействия за постигане на крайните цели. В обхвата му влизат всички целенасочени действия от всякакъв характер, с цел сричането или доминирането на една страна, или съюз от страни над друга. За постигане целите на въздействието не е задължително използване на военна сила. Това се прави за кратко и само в моменти, когато се налага. Използването на ограничена военна сила може да е във всеки един от етапите на въздействие върху противника, да е в модул с друго въздействие, да липсва въобще или пък да реши крайния изход на противоборството. По време на Студената война САЩ развиха теорията и практиката за „използване на мека и твърда сила“ както и съчетаването им в различни съотношения за постигането на определена цел. Този термин като че ли се възприемаше по-скоро като вид метод и съдържаше в своя обхват комбинираното въздействие, с цел постигането на отделна, междинна специфична цел, а не постигането на крайния резултат от въздействията, т.е. разрешаването на противоборството. **„Хибридна война“ /ХВ/** е всякакво умишлено и целенасочено въздействие, от всякакъв характер, в условията на противоборство между страните, обхващащ една, няколко или всички области на въздействие, с цел постигането на планирана междинна или крайна цел.

Разбира се има и други погледи относно определението за хибридна война – например, че ХВ е формата за постигането на крайната цел /установяването на доминитет/, а всичко останало представлява нейното съдържание.

Цели на ХВ:

- междинни;
- крайна.

Междинни цели на ХВ са създаване на неблагоприятна среда за сигурност, нанасяне на вреди или поражения, постигане на срив или неблагоприятия в обекта на въздействие.

Крайната цел на ХВ е постигане на превъзходство над опонентна държава или група държави и налагане на собствената ценностна система. Резултат от постигането на крайната цел е ново преразпределение на сферите на влияние, на пазарите, суровините, енергийните източници, морското, въздушно и космическо пространство, териториите, населението и съюзите.

Характерни черти на ХВ:

1. Наличие на държави противници или оформени блокове;
2. Наличие на противоборство между тях, с цел установяване на крайно надмощие;
3. Наличие на предварителен държавен замисъл и план, за постигане на целите на ХВ;
4. Наличие на общо държавно ръководство, междинни и крайни цели;
5. Наличие на целенасоченост в действията, с очакван благоприятен изход за страната субект;
6. Всеобхватност в действията, засягащи всички сфери на обществено-икономическия и политически живот на страните;
7. Непримиримот в действията, водещи до двустранни поражения, срывове, травми, жертви и победа на всяка цена;
8. Секретност в действията, за постигане на максимален ефект от тях;
9. Своевременност – провеждат се в определена област, време, слабо място и с конкретна цел;
10. Провеждат се както на държавно, така и на междудържавно /международно/ ниво.

Характерните черти на **ХВ** са тези, които ясно и отчетливо определят действията на държавите и съюзите като елемент от **ХВ**. Всяка една държава, в защита на собствените си интереси може да провежда определени действия, наподобяващи тези на ХВ, но ако не са налице характерните черти на **ХВ**, то същите тези действия дори да представляват заплаха за друга държава или съюз, не са елемент на хибридната война, а елемент на конкретни държавни отношения.

Страни на въздействие:

- страна субект на въздействието – приносителя /осъществителя/ на въздействието;
- страна обект на въздействието – потърпевшия, засегнатия от въздействието.

По принцип страните на въздействие се явяват противници и чрез осъществяваните въздействия и контравъздействия се намират в противоборство.

Среда за въздействие:

Това е средата за сигурност, в която се намират субекта и обекта на въздействието. Тя може да благоприятства или да възпира силата и ефекта на въздействието и зависи от:

- областта на въздействие, предприета от субекта;
- продължителността и приложената степен на това въздействие от субекта;
- мястото на въздействието;
- избраните от субекта форми, методи и способности за въздействие;
- приложените от субекта сили и средства за въздействие;
- възможностите за антикризисно поведение на обекта;
- аличието на съюзници сред субекта и обекта;
- наличието на резерви в страните на въздействие;
- степента на съпричастност на външни /международни/ и вътрешни фактори към страните и мн. др.

ХВ може да се прояви в следните области на въздействие:

- политика;
- икономика;
- институции и държавност;
- енергетика;
- финансова система;
- военна област;
- ресурси;
- екология;
- международни отношения;
- вътрешни работи;
- отношенията между социалните групи в рамките на държавата;
- духовните, религиозни и общообразователни устои;
- и много други;

Форми на въздействие:

1. Мирни – без драматизъм, жертви и разрушения.
2. Не мирни.
3. Смесени.

Методи и способности на въздействие:

1. Диверсия.
2. Вредителство.
3. Тероризъм.
4. Шпионаж.
5. Прилагане на военна сила.

6. Партизански действия.
7. Цветни революции.
8. Срив на системите и постигане неблагоприятия в различните области на въздействие.
9. Формиране на загуби от всякакъв характер и във всички области.
10. Ограничаване достъпа до технологии, суровини, материали, ресурси и енергийни източници.
11. Изтощаване на потенциалите.
12. Изменение на географската и биологическа среда /предизвикване на природни бедствия и епидемии/.
13. Санкции в различни области.
14. Информационна /медийна/ война.
15. Кибервойна.

Използвани сили в ХВ:

- военни;
- технически;
- медицински;
- биологически;
- специални служби;
- държавни /правителствени/ и недържавни институции;
- международни;
- медии;
- модулни /съчетание от различни по тип сили и средства, принадлежащи към еднородни или разнородни институции/.

Използвани средства в ХВ:

- собствени /на държавата субект/;
- съюзни;
- държавни и недържавни;
- под чужд флаг /приложеното въздействие привидно не идва от страната - субект/;

В крайна сметка ХВ предизвиква у противниковата страна определен вид криза в една или друга област, в една или друга степен. Ето защо за страната – обект на въздействие е от изключително значение наличието на възможности за антикризисно реагиране и поведение. По същество тази реакция включва в себе си целия набор от инструменти за идентифициране и дефиниране на въздействието, неговото минимизиране, ограничаване и ликвидиране както и впоследствие за контравъздействие.

Антикризисното поведение и реакция /контрамерки/ на засегната страна включват:

1. Мониторинг на средата за сигурност, с цел установяване на рисковете и заплахите:
 - външен;
 - вътрешен.

2. Засичане на въздействието и дефиниране на типа въздействие.
3. Определяне на засегнатите области и нанесените им щети.
 - слаби щети – до 20% понесени щети. Областта е слабо засегната. Приравнени на военните въздействия – обекта на въздействие се счита засегнат – може да функционира, но непълно;
 - средни щети – до 40% понесени щети. Областта е средно засегната. Приравнени на военните въздействия – обекта на въздействие се счита за подавен – не функционира временно, но може да се възстановят функциите му;
 - големи щети – 80% и нагоре понесени щети. Областта е силно засегната и се счита за извадена от строя. Приравнени на военните въздействия – обекта на въздействие се счита за унищожен и не може да функционира.

Съгласно оценките на НАТО въздействията на ХВ биха могли в определени случаи да се съпоставят с въздействията от военни фактори /интервю с Джеми Шеа, член на офиса на генералния секретар на НАТО, отговарящ за новите предизвикателства в областта на сигурността, публикувано на 13.05.2015 г. във в-к „Европейска правда“/.

4. Набелязване на контрамерки:
 - вътрешни - Определяне на институциите, силите и средствата, способите и начините за отреагиране, с цел ограничаване и снижаване ефектите от въздействието.
 - външни - Обратно въздействие от обекта върху страната субект /контра-въздействие/.
5. Последващ анализ и корекции в поведението.

За правилното функциониране на антикризисното поведение е необходимо:

1. Наличието на съвременно и актуално антикризисно законодателство, касаещо както конкретната държава, така и съюзниците.
2. Наличието на антикризисна програма на държавно ниво /Борбата с бедствията и аварията е една малка част от тази програма. Основното ѝ съдържание е наблюдение, идентификация, ранно предупреждение, анализ и отреагиране на заплахи и въздействия, породени от чужди държави и др. субективни и обективни фактори, разглеждани във взаимна зависимост/.
3. Наличието на специални държавни структури за наблюдение, за ранно предупреждение, за идентифициране на заплахите, анализ, оценка и разпределение на задачите. В случая формата трябва да бъде „специални служби +.....“.
4. Наличието на антикризисна и критична инфраструктура.
5. Антикризисно обучение на въоръжените сили, армейските формирования, специалните служби, държавните институции, правоприлагащата и правораздавателна системи и др.

За да е налице едно съвременно антикризисно поведение е необходимо държавните институции, армията, специалните служби, гражданските и полицейските структури, органите за законност и ред и др. да се разглеждат като елементи от единната антикризисна система на страната. Те трябва да имат законови правомощия определени от закон.

Антикризисната система на засегнатата държава включва:

1. Държавните структури и институции.
2. Въоръжените сили и армията.
3. Специалните служби.
4. Системи за ранно предупреждение.
5. Правозащитната и правоприлагащата системи.
6. Критичната инфраструктура на държавата.
7. Граждански структури.
8. Управление, координация и контрол.
9. Обучение.
10. Логистика – кадрово, финансово, материално, правно и др. осигуряване на процесите.

Фактори, оказващи влияние върху състоянието на антикризисното поведение на засегнатата държава:

- организация и наличие на държавна антикризисна политика;
- организация и наличие на държавни резерви и военновременни запаси;
- организация и наличие на елементи за ранно предупреждение;
- организация и наличие на критична инфраструктура;
- съответстващо законодателство;
- взаимодействие между специализираните институции /МО, МВР, МВНР, МЗХ, МЗ, МОП, ДА „ДР и ВВЗ“, съд, прокуратура, следствие и др./;
- наличие на съюзници;
- управление, контрол и логистика на процесите.

В случая, за България от особено значение е ранното предупреждение, своевременните оценки на рисковете и заплахите за сигурността на държавата в различни области, което е приоритет не само на специалните служби /СС/ и сектора за сигурност, а и на отделните държавни институции в рамките на собствения си сектор. Цялата антикризисна система трябва да действа като единен механизъм, с единен ръководен, анализиращ и координиращ център – например Съвета за сигурност към МС, което е регламентирано и в Конституцията на РБ. За целта трябва да са налице необходимите законови правомощия и съответстващата структурна архитектура.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА

Сергей Сидоренко, „Джеми Шеа: НАТО уже сталкивается и с гибридными угрозами, и с пропагандой РФ,“ Европейская правда, 19 мая 2015 г.,
<http://www.euointegration.com.ua/rus/interview/2015/05/13/7033688> .